

Skënder GASHI

**MENDIME RRETH PREJARDHJES SË EMRAVE JANJEVË
E CECELI**

Objekt trajtimi në këtë shkrim është prejardhja, në rrafshin gjuhësor, e emrit Janjevë të *qytetit* në komunën e Lypianit dhe Ceceli e katundit të komunës së Vushtrrisë. Në këtë kuadër është gjurmuar çështja e themeluesit të kishës së kryehershme të Janjevës dhe të kishës që do të ketë ekzistuar në katundin e sotëm Ceceli të Vushtrrisë.

I. Janjevë

Të gjitha burimet që dihen deri tani përkitazi me historikun e *qytetit* të Janjevës tregojnë se në këtë rast kemi të bëjmë me një vendbanim të ngritur në krye të herës nga elementi etnik sas (gjerman), i ardhur këndej për të (ri)aktivizuar miniera* dhe i rritur me të vendosur të tregtarëve, nëpunësve e qytetarëve të Republikës së Raguzës dhe nga qytete të tjera të Jugut të Adriatikut si dhe nga Venediku, Gjenova etj.

Sado që nuk ka ndonjë njoftim për kohën e saktë të themelimit të kolonisë xehetare të Janjevës së sotme, të dhëna të tërthorta e lejojnë pararendimin që fillet e ngritjes së këtij vendbanimi janë të pandashme nga vendosja aty e elementit etnik sas. Kjo lidhet me një letër të papës Benedikti XI (të vitit 1303) drejtuar arqipeshkvit të Tivarit në të cilën, përkrah kishave katolike në Bërskovë, Rudnik, Rogoznë e në Trepçe, përmendet edhe një kishë katolike në famullinë e Graçanicës, përkatësisht të Janjevës.¹ Kisha e përmendur në këtë burim nuk ka të

---

*Më gjerësisht përkitazi me rrethanat nën të cilat ngriteshin vendbanime të këtij tipi khs. trajtesën time “Albanisch - Sächsische Berührungen in Kosova und einige ihrer onomastischen und lexikalischen Relikte”, *Dardania*, 4 (1995), f. 86-127.

¹ 1Khs.: „*Benedictus XI. Papa adpetitionem Marini archiepiscopi Antibarenses eidem concedit facultate minstituendiet destituendir ectoresin ecclesia parochialibus*„, de

bëjë as me Janjevën e sotme e as me kishën ekzistuese të saj, porse me Janjevën e vjetër dhe me kishën e saj të atëhershme, gjë që donë të thotë se vendbanimi ka qenë i ngritur shumë kohë përpara vitit 1303. Nuk është e njohur se në ç'kohë, përpara përmendjes më 1303, ajo kishë ishte bërë qendër e famullisë, cilit shenjtor i ishte kushtuar e as cilat kisha ishin nën juridiksionin e asaj famullie. Sipas mendimit të përgjithshëm, famullia e përmendur në letrën e Papës Benedikti XI për si e Graçanicës ka të bëjë në të vërtetë me famullinë katolike të Janjevës, por që është ngatërruar nga shkruesi i oborrit të Papës.

Duket se arsyeja përse në dokumentin e vitit 1303 famullia e Janjevës nuk përmendet me emrin e vet, porse quhet gabimisht për e Graçanicës, (khs. më lart) duhet të kërkohej tek rrethana që vendbanimi i sasëve minatorë dhe i kishës së tyre (famullitare) në Janjevë ishte ende i panjohur për nëpunësit e oborrit të Vatikanit. Ata do të kenë ditur (vetëm me të dëgjuar) se në afërsi të Graçanicës, përkatësisht të ipeshkvisë bizantine - serbe të Lypenionit / Lypianit, kishte një enklavë katolike që e kishte një kishë dhe, asgjë më shumë.

Pranohet përgjithësisht që popullata shumicë e Janjevës së kryehershme përbëhej nga sasë. Evidentimi i kësaj kishë katolike që mund të jetë ngritur gjatë shek. XII, është për historianin serb Stojan Novaković² dëshmi se Janjeva (bashkë me Novobërdën) nuk ishte në atë kohë nën sovranitetin e shtetit serb të Rashës. Ky fakt del i qartë në një shënim të arqipeshkvit serb Danilo, i cili më 1282, “kur po e përshkruante fillimin e sundimit të atij mbreti (SG: të Millutinit) shkruante (përkthimi im i lirë): se: “*po ta shikoje ato ditë tokën serbe do ta shihje atë të ngushtuar shumë, të varfër e të zvogëluar; shteti ishte i mbretërisë greke që shtrihej deri në vendin e quajtur glagolisht, Liplan*”.³ Me këto fjalë, vazhdon St. Novaković - është thënë edhe ajo

Briscouia(Bristonia),de Rudenico,de Rogosna et de Trepzo et de Grazaniza in Regno Servie”constituitis „*ubifi des cattolica colituretritus Romane ecclesie observatur episcopitamen illarum patrium, qui des uisasserunt diecesibus ecclesiases isteresupradictas, fide metri tushuismo di non opservant*” cit. sipas J. Drançolli, Raguzanët në Kosovë, Prishtinë, 1986, f. 64, ref. 2.

² Khs. Stojan Novaković. *Novo Brdo i Vranjsko Pomoravlje u istoriji srpskoj XIV i XV veka*, Beograd: Državna štamparija, 1880, f. 29.

³ Khs. origjinalin: „*bě bon vь ty dьni viděti zemlju srьbьskoju vь tьsnotě velicě objьetou i umaljenou; drъžava bo carsьstva grьčьkago bь priležestі do města glagoljenago Lipljan*”te St. Novaković, *Novo Brdo i Vranjsko Pomoravlje*, f. 28., përkatësisht: „*kraljevstvo moe mnogymi napastmi i outeskyjemiemь srьbskoj zemli oьbьetě souštі i oumaljenie; drъžava bo grьčeskago carsьstva bь priležestі do města glagoljenago Lipljanja*” te Ljub. Stojanović, “Srpski hrisovulji, akti, biografije,

që serbët, duke mos e pasur për të vetin Lypianin, vija kthyesë* e të cilit ishte në vijën Gjilan - Kumanovë e Kaçanik, nuk kanë mundur ta kishin nën sundim as Vranjën, as Novobërdën, porse që kufiri (S.G: midis shtetit të Bizantit dhe principatës në ekspansion të Rashës) ishte diku midis Lypianit e Prishtinës”.⁴ Në referencën 1 të po këtij punimi St. Novaković vërente se “Dragosheviq shkruante në Glasnik XLV fq. 78 të Akademisë Serbe të Shkencave se: “Midis Zhegovcit e Moravës është Mali i Zhegovcit, në të cilin ishte kufiri i perandorisë bizantine dhe i mbretërisë serbe në këtë anë në fillim të sundimit të mbretit Millutin”, për të vazhduar pastaj “Që Lypiani me të vërtetë ishte një kohë jashtë pushtetit serb, kujtoj se e dëshmon krisobula e Millutin-it manastirit të Graçanicës lëshuar për arqipeshkvinë e Lypianit⁵ përmes së cilës ky e ngrite rishtazi ipeshkvinë e rrënuar e të djegur dhe ia kthente kësaj pronat sipas krisobulës së të gjyshit e të t’et (d.m.th. sipas krisobulave të Stefan Nemanjës dhe të të birit, të quajtur po ashtu Stefan, Mbretit të Parë të Kurorëzuar* të serbëve) që fundja, e dëshmon edhe rrethana që manastirit ato prona të Lypianit (Rrafshit të Kosovës), të Moravës (Gjilanit) e të Topolnicës (Krivarekës) ia jepte *pushteti grek dhe sundimtari* (SG: serb, nënvizim i imi). Ato luftëra dhe pushtime alternative midis bizantinëve e serbëve bënë që Graçanica të shkatërrohej** e të lehej pasdore”. Me këtë ka lidhje edhe konstatimi i këtij autori se pikërisht për këtë arsye as një xehetari në Novobërdë e në Janjevë, që do të ishte e drejtuar nga serbët, nuk mund të jetë më e hershme se e shekullit të XIV, përkatësisht më e vjetër se viti 1326 kur Millutini i pushtoi të dy Pollogët, Ovqepolje-n e Zletovo-n në Maqedoni dhe Novobërdën, sepse thotë Novaković - në Janjevë dëshmohej qysh më 1303 kisha katolike dhe pse në fund të shek. XIII, përkatësisht në

ljetopisi, tipici, pomenici, zapisi i dr”, *Spomenik SKA III* (1890), f. 18.

* Unë e kuptoj këtë shprehje në kuptimin që këto vende mund të ishin nën juridiksionin e ipeshkvisë së Lypianit.

⁴ Shih St. Novaković, *Novo Brdo i Vranjsko pomoravlje*, f. 28-29.

⁵ Khs. Fr. Miklosich, *Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii*, Viennae, 1858, f. 562. etj.

* I bir i Stefan Nemanjës. Edhe ky quhej Stefan. Falë martesës së tij me bijën e një venedikasi të shtresës së lartë, kurorën mbretërore ia dha vetë papa aktual. Më gjerësisht shih te Sime Ljubić, *Opis jugoslavenskih novaca, Zagreb*, 1875.

** Ky rrënim e shkretim do të jetë vetëm njëri ndër disa sish që kjo qendër ipeshkvnore i pësoi nga sulmet e herëpashershme të kontëve serbë të Rashës. Kështu e kishte pësuar Lypiani një herë edhe nga një sulm i kontit të madh serb Vukan më 1091 kur ky e kishte djegur Lypianin dhe kishte shkatërruar vise të tjera. Khs. për këtë J.Osmani, “Lypjani”, *Vendbanimet e Kosovës*, Prishtinë 2004, f. 149.

periudhën midis viteve 1282 - 1336 në hapësirën midis lumenjve të Sitnicës e të Moravës xehetaria kishte marrë hov të madh zhvillimi.”⁶ Dhe, kjo xehetari as nuk ishte nxitur e as nuk drejtohej nga serbët.

Këtyre të dhënave bën t’u shtohen edhe disa të tjera që nuk i përmend Novaković-i e këto janë se Lypiani sulmohej e pushtohet apo shkretohet nga zhupanë të principatës së Rashës. Dihet p.sh. se Lypianin e kishte sulmuar një herë zhupani i Madh Vllkan në vitin 1091 dhe e kishte djegur atë. Mirëpo, Lypiani nuk ra që atëherë në duar të serbëve. Kjo mësohet edhe nga rrethana se, sipas Anna Komnena-s (1083 - 1150) vetë perandori bizantin Alexios I Komnenos-i (1048 - 1118) kishte ardhur në vitin 1097 në qytetin Zygos (vendi i sotëm *Kalaja* në katundin Zhegovc? të rrethinave të Lypianit), për ta drejtuar luftën kundër sulmeve të Vllkan-it (Vukanit). Sulmet serbe dhe pushtimet e herëpashershme vazhduan edhe më tej. Në shkrime të karakterit gjenealogjik, biografik mësohet se edhe Stefan Nemanja kishte rrënuar qytete të „grekëve”. Nemanja e paska marrë pushtetin „në shtetin serb”,^{***} - kështu thuhet në shkrime të kësaj natyre-, vitin e 24-t të sundimit të Mihael Komnenit; se i vëllai i tij Miroslav-i kishte qenë knez në shtetin e Zahumit^{****} dhe se Dalmacinë e mbanin “Grekët”. Pikërisht në këtë kohë 12 bujarë të mëdhenj e paskan nisur përndjekjen e bullgarëve e të grekëve dhe i rrënuan qytetet e tyre”.⁷ Nga burime të tjera mësohet se famullitari katolik i kësaj kishte dëshmuar qysh në vitin 1328⁸ dhe se Janjeva kishte asokohe dy kisha katolike. Njëra ndër kishat katolike të Janjevës përmendet, bashkë me kishat katolike të kolonive raguzase, edhe në një dokument të vitit 1426 në të cilin numëroheshin kishat „[...] in Prizren, Novo Berda, Trepte (lexo: *Trepece*), Janeua, Coporichc, Plane [...]”, të cilat i takonin ipeshkvisë së Kotorrit.⁹

⁶ Shih St. Novaković, *Novo Brdo i Vranjsko Pomoravlje*, f. 29.

^{***} Në origjinal: “u srpskoj zemlji”.

^{****} Në origjinal: „u zahumskoj zemlji”. Ky regjion ka të bëjë me Hercegovinën e sotme.

⁷ Khs. Ljub. Stojnović, “Stari srpski hrisovulji”, f. 18.

⁸ Sipas Gaspër Gjini, *Ipeshkvia Shkup - Prizren nëpër shekuj*, Drita, Ferizaj, 1992, f. 84.

⁹ Shih C. Jireček, *Staat und Gesellschaft im mittelalterlichen Serbien, Studien zur Kulturgeschichte des 13-15 Jahrhunderts*, I, II, Denkschriften des Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch- Historische Klasse, Band LVI, Wien, 1912, f. 66, 68.

Se kishat e Janjevës ishin ngritur nga sasët dëshmohej edhe përmes mbishkrimesh me alfabet gotik në ato kisha, përkatësisht në pajisje të tyre të brendshme. Kështu, sipas I. Jastrebov,¹⁰ i njohur për qëndrimin pansllavist të tij, një mbishkrim gotik qenka gdhendur në një gur të gjetur, “*gjatë kohës së ngritjes së kishës së sotme latine mbi themele të kishës së dikurshme pravosllave, i cili (gur) gjendet i murosur në murin perëndimor të kishës - bukur lart mbi dyert e perëndimit nga jashtë.*” Mbishkrimi tjetër është, përsëri sipas Jastrebov-it, “*përreth kambanës së kishës së tanishme latine në Janjevë, në emër të Shën Kollit, dikur në kohë të moçme kishë pravosllave*”¹¹, ortodokse serbe!).

Këto të dhëna i ka trajtuar edhe kleriku e dijetari ynë Gaspër Gjini¹² i cili përkritazi me këto sqaronte se: „kambana më e vogël që edhe sot gjendet në kambanoren e kishës së Janjevës rrjedh nga vitet 1368 dhe ka mbishkrim gotik.* Në kambanoren e kishës së Janjevës është murosur një pllakë guri me shkronja latine dhe gotike, e cila këtu është sjellë nga kisha e moçme e Shën Kollit. Kjo do të mund të na shtynte të përfundojmë se banorët e parë të Janjevës kanë qenë sasët apo se ata ishin shumica, dhe prandaj ia jepnin ngjyrën jetës publike. Mirëpo në dokumentet e papës, Janjeva siç do të shohim më vonë, për herë të parë përmendet në vitin 1346. Ndërsa, kolonia e Dubrovnikut, siç është konstatuar në bazë të akteve dubrovnikase, si bashkësi e formuar e dubrovnikasve në Janjevë, paraqitet për herë të parë në vitin 1433”. Për arsye teknike, mungesa e shkronjave gotike nëpër shtypshkronja, tekstet e mbishkrimeve gotike nuk janë dhënë as nga Jastrebov as nga G. Gjini. Duket se¹³ fjala është për mbishkrimin IVNII IOC OPVUS FECIT FIERI PLEBNVUS STEPIIA NV MARCI P.P. OP. TESA. A, të cilin porse e kanë transliteruar Nikola Čolak & Ive Mažuran.¹⁴ Ky mbishkrim qenka sot i murosur në godinën e vjetër të shkollës së Janjevës. I. Jastrebov^{14a} na mëson se, “Në një gur tjetër të gjetur po në këtë kohë në Janjevë, porse jo të murosur në mur, është ky mbishkrim latin: *Successo*

¹⁰Shih I. Jastrebov „Podaci za istoriju crkve u Staroj Srbiji”, *Glasnik Srpskog Učenog Društva* XLII(1875), f. 357.

¹¹Po aty.

¹² Shih G. Gjini, *Iפשקvia Shkup-Prizren*, f. 84-85.

*S.G: Unë ia shtoj kësaj të dhënë se kjo kumbonë ishte shkrirë në Köln në vitin 1368 dhe prej andej u soll në Janjevë.

¹³Sipas J. Osmani, *Vendbanimet e Kosovës*, 5, f. 133.

¹⁴ Shih librin e tyre Nikola Čolak, Ive Mažuran, *Janjevo: sedam stoljeća opstojnosti Hrvata na Kosovu*, Zagreb, 2000, f. 22.

^{14a} Shih. I. Jastrebov “Podaci za istoriju crkve”, f. 357.

et Aelio agrippina ejus parentibus et ac aselepi de generorum aeli ingenia et successa Agrippae licet innovanti ingeus genere durel aurelus Nepos. B. M. F. E. C. Havet Rosiaee”.

Mungesën e të dhënave se në ç’stil arkitektonik ishte ngritur kisha e kryehershme e Shën Kollit të Janajevës, e kompensojnë bukur fort studimet që janë bërë për “*Kishën e Sasëve*” të Novobërdës - e shënjuar në burime si „*Santa Maria de Nuovamonte*”, kishë për të cilën, sikundër e tregon edhe vetë atributi “e sasëve”, ishte kishë e elementit kolon sas të këtij qyteti. Kemi të bëjmë me gjermadhat e një kishe, gjurmët e së cilës shihen edhe sot në katundin Bostan rrëzë Novobërdës, të cilën (kishë) popullata serbe e këtij katundi e quan edhe sot *Saška crkva* “Kisha e Sasëve”. Në defterin osman të fundshekullit XV kjo kishë, po si *Šaška crkva* „Kisha e Sasëve”, është evidentuar për mëhallën e Novobërdës. Përveç të tjerësh, aty jetonin edhe banorët shqiptarë: Gjon -i i bir i Marko -s; Tuna i bir i Jovan -it dhe pop (prifti) *dom* Nikolla e të tjerë¹⁵, gjë që e dëshmon bashkëjetesën e shqiptarëve dhe të sasëve. Mendimi i shprehur nga J. Drançolli,¹⁶ mbase me pak kompetencë në fushën e arkitekturës, se Kisha e Sasëve qenka ndërtuar sipas stilit të arkitekturës së Kuvendit Françeskan dhe të Kuvendit Dominikan të Raguzës, përkatësisht sipas arkitekturës romane, nuk mund t’i dalë përballë të vërtetës tjetër se kjo ishte ngritur sipas stilit gotik, përkatësisht sipas stilit gjerman. Dijetari hungarez M. Takács¹⁷ ka treguar megjithatë se ajo paska qenë ndërtuar nga sasët, përkatësisht se ishte kishë gotike. Kjo paska qenë, në këtë pikëpamje, një unikat në gjithë Ballkanin. Kjo kishë paska qenë e tipit të kishave që u përhap në shek. XI - XII dhe që të tilla ndeshen në hapësirën etnike gjermane, përfshirë edhe Austrinë e Poshtme. *Kisha e Sasëve* qenka ngritur dy - tre breza pas ngulitjes së sasëve në Novobërdë, duke i ndenjtur besnik traditës arkitektonike të kishave të atdheut të tyre të kryehershëm, përkatësisht landit të Sasëve në pjesën lindore të Gjermanisë së sotme. Se kisha e quajtur “e Sasëve” e Novobërdës e mbase edhe ajo e Janjevës ishte kishë në të cilën gjuhë e liturgjisë ishte gjermanishtja dhe se edhe vetë besimtarët sasë e flisnin atë gjuhë, e tregojnë edhe ardhje-vajtjet e herëpashershme të klerikëve katolikë në kishat e qyteteve -

¹⁵ Shih. Iljaz Rexha, “Regjistrimi i vendbanimeve dhe i popullsisë së kazasë së Novobërdës sipas defterit të fundshekullit XV”, *Vjetar XXVII - XXVIII* (2002), f. 68, 69.

¹⁶ J.Drançolli, *Raguzanët në Kosovë*, f. 232.

¹⁷Khs. Miklós Takács, “Sächsische Bergleute im mittelalterlichen Serbien und die „sächsische Kirche” von Novo Brdo“, *Südost-Forschungen*, Band L (1991), f. 48-60.

miniera raguzase e sase të Kosovës të cilët (priftërinjtë) nuk kishin manastire të tyre madje as në Novobërdë e pra as në Janjevë.

Kjo rrethanë e tregon mbase karakterin prej kolonish, mungesën e priftërinjve vendës në ambientet e minatorëve sasë dhe mbajtjen e kishave e të besimtarëve të atyre qyteteve pothuaj në formë misionesh nga priftërinjtë që dërgoheshin alternativisht. Le të na kujtohet p.sh. rasti i plebanit *Parcus*, të birit të gjermanit të ndjerë Paulus, përkatësisht famullitari *donus Parcus quondam Pauli Theutonicus*, që ishte një gjerman i ardhur në Novobërdë nga qyteti i Köln-it dhe që në Novobërdë shërbeu në vitet 1421 - 1422.¹⁸ Vështruar kronologjikisht, duket se me vendbanimin e sotëm mund të ketë të bëjë varianti *Aiano* i emrit, i dëshmuar në shek. XII;¹⁹ variantet *Janeuo* (lexo Janevo) i dëshmuar në vitin 1438;²⁰ *Jagnevo* në burime raguzase të shek. XV; *Agneva* në vitin 1441: “presbiter *Andreas* plebanus sancti Nicolai de Agneva”.²¹ *Janjeva* (e Poshtme dhe e Epërme) në vitet 1566-1574; *Janeuo* (lexo Janevo) e dëshmuar në vitin 1624;²² *Yanova* (lexo Janova) në vitin 1657;²³ *Iagnevo* (lexo Janjevo) në një hartë të vitit 1689²⁴ dhe në një hartë tjetër të vitit 1788 të autorit Maximilian Schimeck;²⁵ *Janjevo* në vitin 1867;²⁶ *Janievo* në vitin 1877 etj. Mbase pse ishte koloni eksklavë e sasëve dhe e raguzasve katolikë, Janjeva mbetet jashtë domenit të dokumentacionit kishtar serb. Duket se kështu duhet sqaruar edhe rrethana përse Janjeva dhe lagjet e saj nuk ishin përfshirë në regjistrimin osman - turk të v. 1455, që lë të nënkuptohet se kjo nuk ishte përfshirë ende në kuadrin e territorit vasal të Brankoviq-ëve. Ndër të parët që u morën me çështjen e prejardhjes së këtij emri është dijetari frëng Ami

¹⁸ M. Takács, “Sächsische Bergleute“, f. 39; khs. edhe M. Dinić, *Za istoriju rudarstva*, I, f. 6; Muhamet Tërnavë, *Popullsia e Kosovës gjatë shekujve XIV - XVI*, Prishtinë, 1995, f. 385.

¹⁹ Sipas Muharrem Carrabregu, *Kosova në hartat e vjetra - Kontribut gjeografisë historike të Kosovës*, Prishtinë, 1977, f. 43.

²⁰ M. Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva*, I, Beograd, 1957, f. 7.

²¹ Sipas N. Čolak-I. Mažuran, *Janjevo*, f. 22, 23.

²² Injac Zamputi, *Relacione mbi gjendjen e Shqipërisë Veriore dhe të Mesme në shekullin XVII*, vëll. I, Tiranë, 1963, f. 335.

²³ Sipas M. Carrabregu, *Kosova në hartat e vjetra*, f. 75.

²⁴ E titulluar *Regno della Servia detta altrimenti Rascia ...*, 1689 e autorit Giacomo Cantelli da Vignola.

²⁵ Sipas N. Čolak - I. Mažuran, *Janjevo*, f. 8.

²⁶ Khs. Todor P. Stanković, *Putne beleške po Staroj Srbiji*, Beograd, 1910, f. 89.

Boué. Në veprën e tij udhëpërshkruese,²⁷ ky e shfaqte mendimin se emri i Janjevës na qenka me prejardhje sllave.

Ky emër po rrjedhka, sipas tij, nga fjala sllave *janje* cila në dalmatishten e sllavizuar / kroatishten do të thotë “plep” (bot. *Populus*) ndërsa në serbishten *jasen* “frashër” (bot. *Fraxinus*) dhe „qingj”. Autori ynë sqaronte se në hapësira të banuara nga sllavë, toponimet e sajua nga emri i plepit ndeshen mjaft dendur. Prej të së njëjtës prejardhje Boué i shihte edhe emrat *Janja* në Bosne, *Janica* e *Janova* afër Dubnicës dhe *Janjari* në Eipir e ndoshta, madje, edhe *Janina*²⁸ e shqiptarëve. Unë paramendoj që ka shumë mundësi që, më parë se nga emri sllav *janj* i drurit të plepit apo të frashërit, kolonia sase e Janjevës së kryehershme mund ta ketë pasur për distinktiv emrin e shenjtores *Agnes, a së cilës mund t’i jetë kushtuar kapela apo kisha origjinare e sasëve të kohës së ngulitjes së tyre në këtë hapësirë. Emri i kryehershëm i padëshmuar në burime i kishës dhe i vendbanimit të sasëve mund të jetë përkthyer / adaptuar nga raguzasit sllavishtfolës pas bashkëngjijtes së bashkësisë sase më të vogël për nga numri Janjevës së re të fillimit të shek. XV kur kjo mbizotërohej nga popullata ardhëse e raguzasve. Kjo aq më parë pse dihet që trajta *Janja* edhe është variant sllav i antroponimit femëror *Agnes*, -a²⁹ i uzusit atroponimik të kishës së Perëndimit, (khs. angl. *Agnes*, fr. *Agnès*, gjerm. *Agnes*, it. *Agnese*, span. e port. *Îñês*, hung. *Ágnes*, në rus. (si emër modern) *Agnesa*, ndërsa në pol. *Jagna*, *Jagnieszka* etj.)³⁰ i cili (antroponim) qenka³¹ në të vërtetë me prejardhje greke nga greq. *Ἄγνη*, (*Agne*) përkatësisht *Ἀνέζα* (*Anesa*) dhe e paska kuptimin e rum. *casta*, përkatësisht “e dliirë; e dliirët; e papërlyer”, por që më vonë gabimisht u lidh me fjalën latine *agnus* “qengj” (përkatësisht *agna*, *ae* “qengj femër”). Nga kjo histori duhet të ndahet atributi *Agnus Dei* (greq. “Qengji i Zotit”) që i jepet Jezu Krishtit dhe nga Pessach-u “Çlirimi nga skllavëria egjyptase” i hebrenjve.

Këtë emër e mbante Sh’na *Agnesa*, e cila gjithmonë portretohet bashkë me një qengj në prehër. Kjo shenjtoje u martirizua në kohën e Dioklecianit (rreth vitit 300). Ajo nderohet për si patrone e virgjërisë.³² Dita e kremtes së kësaj shenjtojeje është, si në kishën e Perëndimit

²⁷*Recueil d’itinéraires dans la Turquie d’Europe*, I., Vienne, 1854, f. 348, cit. sipas N. Čolak - I. Mažuran, *Janjevo*, f. 23.

²⁸Sipas N. Čolak - I. Mažuran, *Janjevo*, f. 23.

²⁹Po aty.

³⁰Sipas Cristian Ionescu, *Mică enciclopedie onomastică*, București, 1975, f. 29.

³¹Sipas N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, f. 6.

³²Sipas Lutz Mackensen, *Das große Buch der Vornamen*, Wiesbaden, 1990, f. 215.

ashtu edhe në atë të Lindjes, më 21 janar. Ka mundësi që kisha e kryehershme e sasëve t'i ketë qenë kushtuar Sh'na *Agnes* -ës në bazë të së cilës do të jetë quajtur edhe vendbanimi, emri *Janjevo* i të cilit, si adaptim kroat, përputhet kuptimisht me emrin e shenjtores. Tek shqiptarët e ritit katolik, ky antroponim ndeshet në trajtat *Agnesa*, *Anjeza*, *Anjeze* dhe në trajta të shkurtra *Njeze* e *Jana*. Në Kosovë ndeshet edhe si emër mashkulli në trajtën *Agni*. Tek shqiptarët e ritit ortodoks, ky emër ndeshet si emër mashkullor në trajtat *Jan*, *Jani* e *Janaç*. Ndryshe, në hapësira të Evropës Perëndimore dëshmohen më shumë se 83 variante, femërore e mashkullore, të këtij antroponimi.

Antroponimi *Jan*, për si pjesë e dytë e një emri kompozitë (i sajuar nga mbiemri grek *καλός* “i bukur” dhe antroponimi *Jan*), dëshmohet edhe në krisobulën e viteve 1313 - 1318. Asokohe, manastirit të Banjskës, përkatësisht të Shën Stefanit, i falej edhe katundi Gumnishtë, i krahinëzës. Në kufijtë e Gumnishtës me Plluzhinën, në bregun e përtejme të lumit të Klinës ishte edhe vendi i quajtur Kroi i Kallojanit. Khs. tekstin: “Dhe në Hvosne katundin Gumnishta dhe kufijnë e tij nga Plluzhina nga Dardha e Bojat-it përroit teposhtë e në Kundeg. Nga Kundegu nëpër Majën e Gurit dhe udhës nëpër mal deri te Udha e Kreçet-it ku udha bie në Ledinën e Dupet-it. Dhe udhës përfundi Shtëpive të Didl-it në përrua në anën/bregun tjetër të Kninës (G.G. lumit të Klinës) tek bërraka [...] dhe nga brrakanë anën tjetër të Kninës sipri Kroit të Kallojanit dhe nga kroi në atë anë sipëri Llazit të Farkëtarit nëpër mal përmes Përroit të Mrat-it dhe në mal i cili shkon nga Plluzhina përballë Vneshtës së Georg-ut. Në [...] të Dardhës së Bojat-it”.³³

Megjithëse unë nuk e di se cili ishte katundi Gumnishta i krisobulës, e sigurt është që Plluzhina e këtij dokumenti është katundi i sotëm Plluzhinë i komunës së Skenderajt. Në të mirë të këtij identifikimi shkon, përveç emrit të katundit, edhe vazhdimi deri në ditë tonat i

³³ Khs. origjinalin tek *Svetostefanka hrisovulja...*, f. 3: „I u Hvos'tnë. Selo goun'ništa. a megje mou. ot ploužin' ot krouš'ke bojatije nz potok' ou koun'dëg'. ot koun'degja ous kamen'ni g'ť. i po dělou routem'. do routi krečet'skoga. kako routi spada na doupetini laze. i nis routi niže didlověh' kouš'ť ou potok'. S' sije strane knine. na tip'čanju lokvou. i ot louke s' sije strane knine nad' stouden'c' kalojan' i ot stouden'ca na onou stranou nad' kovačeve laze po dělou ouz' mratin' potok. i ou děl' koi grede ot ploužin' proivou geor'gijevu vinogradou. ou toužde krouš'kou bojatiju.”.

mikrotoponimit *mratinь potok*, në trajtën *Mratinci* i cili sot shënjon kompleksin me pyje të këtij katundi të Drenicës.³⁴

Në këtë katund ka edhe mikrotoponime të tjera që dëshmojnë se ky ishte i banuar (edhe) në kohën para se të dëshmohej në këtë krisobulë. Të kësaj natyre unë i mbaj mikrotoponimet aktuale *Gjyteti* dhe *Kroi i kishës*, të cilat i ka shënuar në terren J. Osmani.³⁵ I kësaj prejardhje është edhe antroponimi *kalojanь* që në vitin 1330³⁶ e mbante një banor i katundit të sotëm Prapaqan të rrethinës së Deçanit.

Një vend, përkatësisht një krua i quajtur *Janja* (sipas transliterimit të M. Pavloviq)³⁷ përkatësisht *Jania* (sipas transliterimit të A. Solovjev) përmendet jo larg Janjevës së sotme, në kartën e sundimtarit serb St. Millutin të vitit 1321 për themelimin e Manastirit të Graçanicës. Më shumë të dhëna për përkufizimin e këtij vendbanimi ka në versionin e botuar nga A. Solovjev³⁸ të kësaj karte. Këtu thuhet se manastirit që po rindërtohej i faleshin katundet e quajtura Sushica, Selce me lagjet dhe me kufijtë e tij dhe *Kroi Jania* (nënviz. i imi) drejt e në fushë në Brestie (S.G.: katundi i sotëm Bresje i Fushë Kosovës) tek Kisha e Bresties nëpër fushë e drejt tek Mullini i Skulan-it, drejt (e) në lumin e Graçanicës e Kov [...] dhe nga Dardha përtej e në Krushevc dhe nga Krushevc [...] e drejt e në *Butovecь* (nënviz. i imi) dhe nëpër mal tek Ara e Korrin në Kodrën e Kuman-it, tek (S.G.: Kisha?) Nedelja nëpër mal drejt e në Brus dhe nga Brusi nëpër mal e në Ostrivьhь dhe nga Ostro Vrh-i në Veletin midis Sushicës e Gushtericës [...] drejt e në udhën që vie nga qyteti i Prishtinës”.

Duket se me emrin e kësaj shenjtojeje (në variantin e kishës ortodokse) do të jetë i lidhur edhe emri i katundit të sotëm *Jançishtë* i komunës së Malishevës. Ky vendbanim dëshmohet në vitin 1348, në

³⁴ Këtë mikrotoponim e ka shënuar në terren Rexhep Doçi, *Onomastika e Drenicës I*, Prishtinë, 2005, f. 136.

³⁵ Shih J. Osmani, “Drenica”, *Vendbanimet e Kosovës* 20, Prishtinë, 2005, f. 152.

³⁶ Khs. Miloš S. Milojević, “Dečanske hrisovulje”, *Glasnik Srpskog Učenog Društva*, XII (1880), f. 74.

³⁷ Khs. përkthimin shqip të tekstit: „dhe i shkrova në krisobulë katundet me emrat Graçanica e Sushica dhe Selce bashkë me lagjet e me kufinjët e tyre ... (vendet e lëna me pika i mungojnë edhe origjinalit) kroni ... janja drejt e në fushë në Bresje (origj. Brestije) te Kisha e Spasit përmes fushës te Mullijt e Skullanit drejt e në lumin e Graçanicës dhe ..., [...]” Origjinalin dhe më shumë tekst sh. tek Milivoj Pavlović, “Gračanička Povelja”, *Glasnik Skopskog Naučnog Društva*, III, Shkup, 1928, f. 127.

³⁸ Shih A. Solovjev, *Odobrani spomenici srpskog prava (od XII do kraja XV veka)*, Beograd 1926, f. 100.

lokativin serb, si “*a odb jančišt*”.³⁹ Ky vend, tani me katër lagje (Zhidomishta, Dubnik, Novosellë e Venik) përmendet edhe në një krisobulë të sundimtarit serb St. Dušan të datës 12 qershor 1349 kur ky vendin Jančišta ia falte një manastiri rus.⁴⁰ Lidhjen e emrit të këtij vendbanimi me emrin *Jan(j)a* të shenjtores e tregon zgjerimi i këtij emri me prapashtesën *-ište* me të cilën emërtohet (edhe) një vend ku më parë kishte ekzistuar ndonjë vendbanim ose objekt i zhdukur që, në rastin tonë, lidhej me Sh’na Agnesën, përkatësisht Jan(j)ën. Se këtu vërtetë kemi të bëjmë me një vendbanim të kryehershëm i cili për shkaqe të ndryshme do të ketë ndërruar truall e tregojnë mikrotoponimet aktuale *Trojet e vjetra, Guri Jançishtit*, gjurmët e varrezave të vjetra me veçori të krishterimit dhe sidomos mikrotoponimi *Te Kisha* në vendin e quajtur *Shullani* të këtij katundi. Kujtesa kolektive e banorëve të Jançishtës tregon se pararendësit e lagjes së Krasniqëve të këtushëm kishin pasur lidhje gjaku me banorë (sot serbë) të Hoçës.⁴¹ Sado që nuk thuhet shprehimisht, duket se pikërisht me truallin e vjetër të Jançishtës së sotme kemi të bëjmë tek një dëshmi e vitit 1355 kur është evidentuar truallishta *Janino*, khs.: “Dhe që ishte truallishta e lanë shkret poshtë Hoçës, e quajtur Janino”.⁴² Edhe vetë trajta e gjenitivit serb tregon se këtu kemi të bëjmë me një truallishtë në të cilën do të ketë qenë një kishë e kushtuar Sh’na Agnesës, përkatësisht Jan(j)ës.

Duke u larguar nga etimologjia e emrit e gjykuar, në rastin tonë, në mbështetje të dokumentacionit kishtar serb, në këtë mes duhet theksuar se kjo hapësirë e territorit të Kosovës së sotme ishte e banuar me shumicë nga shqiptarët. Këtë e dëshmon shumësia e mikrotoponimeve që përmbajnë antroponime shqipe e të shqiptarëve; individë me antroponime shqipe e të shqiptarëve që përmenden në kontekste juridike siç është p.sh. një dokument i vitit 1454 në të cilin përmenden edhe pleqnarët *Ruś Ginovik* i katundit Sllapuzhan të Suharekës, *David Buzubk* nga Korishi i Prizrenit, *Peiko Ginčevik* nga Reshtani; *Ruś*

³⁹ Khs. tekstin „Dhe, mbretëria ime ia bashkangjiti shkorretin Krushçica, ndërsa kufini i tij nga Rahoveci [...] tek Gradishta [...] dhe nga aty tek Llazi i Mretit, aty ku humbet sipri Jançishtës tek Gradishta”. Origj. tek J. Šafarik, “Hrisovuljacara Stefana Dušanakoiomъ osnivarnonastirъ Sv. Arhangela Mihaila i Gavrilja u Prizrenu godine 1348 ?”, *Glasnik Društva Srbske Slovesnosti* 15 (1862), f. 276.

⁴⁰ Khs. Stojan Novaković, *Selo*, Beograd, 1965, reprint, f. 98.

⁴¹ Për mikrotoponimet aktuale dhe traditën gojore khs. J. Osmani, “Malisheva”, *Vendbanimet e Kosovës*, 19, Prishtinë, 2006, f. 118-119.

⁴² Khs. te St. Novaković, *Selo*, f. 111 dhe poai, *Zakonski spomenici*, f. 430.

Ginovik (tjetër) nga Studençani, *Petko Bušatb* nga Leshani i Suharekës etj.⁴³, si dhe ruajtja e antroponimit *Jana* në mikrotoponiminë aktuale në vendbanimin shqiptar, khs. *Livadhi Janës* në katundin Retijë të Rahovecit, në të cilin janë zbuluar edhe mbishkrime (natyrisht në latinishte) të periudhës romake.⁴⁴

Dëshmia më e vjetër e qenies në përdorim të antroponimit mashkullor *Jan*, përkatësisht *Janj* rrjedh nga krisobula për manastirin e Shën Stefanit në Banjskë të viteve 1313 - 1318. Atëherë është evidentuar banori i quajtur *janj* i katundit të vlllehëve të Barelit, përkatësisht të “vlasi bareljevi”⁴⁵. Më shumë dëshmi për ekzistimin e këtij antroponimi në ambiente raguzase kemi (edhe) në *Testamentin* e tregtarit raguzas Gostissa Bratoslalich të Novobërdës të vitit 1411. Atëherë, ndër borxhlinj të këtij tregtari përmendet edhe njëfarë *Nikoliça Yancich* (lexo Jançiq), një tjetër i quajtur *Yano* (lexo Jano) dhe një shpërlarës i xehes i quajtur *Yanaç* (lexo Janaq).⁴⁶ Meqë për asnjërin nga këta persona nuk janë shënjuar vendbanimet në të cilat jetonin, lejohet paravendimi që këta mund të kenë qenë më parë raguzas që i takonin shtresës së ulët shoqërore, se sa vendës të Novobërdës apo të rrethinës së saj.

Në defterin e vitit 1455 kemi gjithsej dy dëshmi të qenies në përdorim të këtij antroponimi: khs. Velimir-i, i bir i *Jan-it* (në transliterimin serb “sin Janja”) në katundin Brainë të komunës së Prishtinës dhe Boshko, i bir i *Janç-ës* (në transliterimin serb “sin Janča”) në katundin Lubnica⁴⁷ të regjionit të Toplicës, prej nga janë të ardhur pas vitit 1876 Llumincët e Barilevës së Prishtinës. Në defterin osmano - turk të regjistrimit të fundshekullit XV të kazasë së Novobërdës ky antroponim dëshmohet në trajtat *Jan-*, *Janin*, *Janiq* e *Janko* (si emër mashkullor) khs. Bashtina *Jani* në dorën e Rajk-os, në kat. Robovc të Kamenicës; Marko *Jan-i*, Dimitri *Jan-i* në Dobërçan të Gjilan; Mojsi-u, i bir i *Jan-it*, në mëhallën Sopot të Janjevës; bashtina *Jan-i*, në katundin e paidentifikuar Markofça; *Jan-i*, i bir i Pejoqin-it, në katundin e paidentifikuar Bujkofça; Gjura *Janin-i*, në kat. Trepanja në “Serbinë e Jugut”; Gjurashin *Janiq-i*, në katundin e panjohur Mizka;

⁴³Shih Aleksandar V. Solovjev *Odobrani spomenici srpskog prava (od XII do kraja XV veka)*, Beograd, 1926, f. 215.

⁴⁴Khs. J. Osmani, “Rahoveci”, *Vendbanimet e Kosovës*, 2, Prishtinë, 2003, f. 122-123.

⁴⁵Shih Lj. Kovačević, “Svetostefanska hrisovulja”, *Spomenik IV*, SKA (1890), f. 8.

⁴⁶Shih M. Dinić, *Iz Dubrovačkog arhiva I*, Beograd, 1957, f. 28-29.

⁴⁷Shih Hamid Hadžibegić, Adem Handžić, Ešref Kovačević, *Oblast Brankovića, Opširni katastarski popis iz 1455. godine*, Sarajevo, 1972. f. 63.

Jovan *Janiq*-i, në katundin Malishevë të Gjilanit?; Gjon *Janiq*-i, në katundin e panjohur Nikopolja; Radovan *Jank*-a, në katundin Izvor të Novobërdës dhe Jovan *Janka*,* në katundin e panjohur Orohofça; ndërsa si emër femëror në trajtat *Janika* e *Janka* khs.: *Janika*, e vejë, në katundin Tullar të Medvexhës; *Janka*, e vejë, në mëhallën Pop Petroilja dhe *Janka*, e vejë, në mëhallën Sveta Petka të qytetit të Novobërdës.⁴⁸

Duket se me emrin e kësaj shenjtoreje bën të lidhet edhe emri *Janinavoda*, tani lagje e katundit Caravadicë (serb. Crkvena Vodica) në komunën e Obiliqit. J. Osmani,⁴⁹ pa i pas bartur në mënyrë korrekte të dhënat që me të vërtetë përmbahen në burimin (Defterin osman të vitit 1455) e cituar nga ky, na mëson se emri i këtij vendbanimi na paska qenë evidentuar si *Jovaniševci*.

Çështje me shumë rëndësi përkitazi me fatin e kolonëve xehetarë të elementit etnik sas është ajo e degjermanizimit, përkatësisht e asimilimit të tyre. Dijetari i shquar i historisë së popujve të Ballkanit, K. Jireček⁵⁰ ishte i mendimit se me të shuar të zejes së xehetarisë kah fundi i shek. XVII, sasët u kthyen në atdheun e tyre të kryehershëm ose u vendosën në Raguzë e nëpër qytete të tjera të Dalmacisë, në Itali e ndonjëri edhe në Hungari. Ky mendim do të duhej relativizuar sepse ka raste që tregojnë se sasët, përveç që, si rezultat bashkëjetesës së gjatë në kolonitë raguzase të Kosovës, në pjesën më të madhe mund të jenë shkrirë në raguzas, ka dëshmi onomastike se një numër i vogël, mbase kryesisht jashtë kolonive të madha, edhe u bashkëshkri me shqiptarë.

Kur bëhet fjalë për degjermanizimin e sasëve duhet vërejtur që pothuaj të gjithë dijetarët serbë që u morën me këtë problematikë kujtojnë se sasët në të vërtetë vetëm qenkan serbizuar. Këtë qëndrim jo të drejtë e korrigjoi dijetari kosovar M. Tërnavë⁵¹ i cili me të drejtë i jep krah tezës që rezulton nga hulumtimet e K. Jireček -ut se sasët në të vërtetë u kroatizuan. Kësaj teze i del krah realiteti historik i kohës: që nga koha e ardhjes së sasëve në Kosovë këta bashkëjetonin kryesisht me raguzasit që i kishin partnerë afaristë; sasët si edhe raguzasit ishin

* Unë kujtoj se të dy këta emra do të duhej të transliteroheshin si *Jan-ko*.

⁴⁸I.Rexha, "Regjistrimi i vendbanimeve dhe i popullsisë së kazasë së Novobërdës", f. 80, 89, 123, 125, 102, 106, 157, 143, 98, 70, 78.

⁴⁹ Shih J. Osmani, "Prishtina, Kastrioti dhe Fushë-Kosova", *Vendbanimet e Kosovës* 1, Prishtinë, 2003, f. 259.

⁵⁰ Khs. *Die Bedeutung von Ragusa in der Handelsgeschichte des Mittelalters*, Wien, 1899, Referenca 9.

⁵¹ Për gjithë problematikën në shqyrtim sh. librin Muhamet Tërnavë, *Popullsia e Kosovës gjatë shekujve XIV-XVI*, Prishtinë, 1995, sidomos f. 388-390.

katolikë; sado që në koloni më të njohura sase - raguzase si në Novobërdë e në Janjevë sasët i kishin kishat e tyre të veçanta gjithmonë porse në *mercata*- t, sheshet e qyteteve jo shumë larg njëra - tjetrës ku edhe popullata e thjeshtë sase, raguzase e shqiptare do të jetë takuar së pakut çdo të diele, nuk mund të përjashtohet mundësia që në lokalitete më të vogla kishat katolike të kenë qenë të përbashkëta; përkatësia rritit katolik roman e të dyja këtyre elementeve (duke përfshirë këtu edhe faktorin katolik shqiptar) do t'i ketë favorizuar martesat e përziera që domosdo e nënkupton një simbiozë. Dhe, kjo simbiozë zgjati sa edhe shfrytëzimi aktiv nga këto dy palë i minierave të Kosovës, përkatësisht së pakut tre shekuj. Kroatizimin e sasëve do ta ketë përshpejtuar edhe rrethana që sasët ishin shumë më të pakët në numër se sa raguzasit. Të gjithë këta faktorë e bëjnë fort të lëkundshëm e pak të besueshëm pretendimin e p.sh. dijetarit serb M. Diniq, sipas të cilit sasët na qenkan serbizuar. Kësaj teze, historiani ynë M. Tërnavë ia vë përballë mungesën e bindshme të faktorëve historikë, religjiozë e socialë që do ta favorizonin serbizimin e sasëve sa kohë që serbët ishin ortodoksë, se në kolonitë sase -raguzase të Kosovës nuk kishte jetë të organizuar kishtarë ortodoksë e mbi të gjitha se nëpër ato qendra koloniale nuk kishte popullatë kompakte serbe. Edhe mbi bazën e këtij argumenti po shtoj, në frymën e tezës së M. Tërnavës, se në ato koloni xehtare - tregtare të sasëve e të raguzasve, përveç kosovarëve vendës si punëtorë krahu e më rrallë drejtues të vegjël të punës nëpër miniera por edhe partnerë afaristë, kishte - sidomos në Novobërdë, Janjevë e në Trepçë shqiptarë të rritit katolik të ardhur bashkë me raguzasit nga qyteti - republikë i Raguzës, sish nga regjioni i Matit përkatësisht nga Drishti, Pulti, Shkodra, Ulqini, Tivari, Kotori që nuk ishin qytetarë të rëndomtë porse kryesisht argjendarë dhe se vetëm me ndonjë përjashtim që s'çon në peshë, të gjithë priftërinjtë në ato qendra ishin shqiptarë, kryesisht të ardhur në ato qendra. E pandashme, madje esenciale në këtë mes do të jetë edhe gjuha e liturgjisë në ato kisha. Nuk ka as ndonjë mundësi minimale që gjuhë e liturgjisë të ketë qenë serbishtja. Përkundrazi, ajo mund të ishte në rend të parë vetëm kroatishtja e ushtruar nga priftërinj shqiptarë vendas - shtetas të Republikës së Raguzës e ndoshta edhe shqip nga priftërinj të ardhur nga veriu katolik i Shqipërisë. Të gjithë këta faktorë historikë të shpijnë tek korrektësia e tezës së M. Tërnavës, së cilës i bashkohem edhe vetë, se elementi etnik sas, përveç që u kroatizua, pjesërisht edhe do të jetë shqiptarizuar.

E kontestueshme del edhe çështja në ç'kohë filloi e kur përfundoi procesi i degjermanizimit të sasëve. Edhe në këtë pikë dijetarit të

merituar serb M. Diniq ia ka ëndja të besojë se procesi i sllavizimit të sasëve paska përfunduar para fundit të gjysmës së parë të shek. XV, përkatësisht pak vite pas pushtimit osman. Korrektësinë e kundërshtimit edhe të kësaj teze nga historiani kosovar M. Tërnavë e dëshmon edhe materiali onomastik përkatësisht prania e njerëzve me antroponime sase në defterin osman të regjistrimit të kryefamiljarëve në vitin 1455 dhe mungesa e antroponimeve të tilla në regjistrimin osman të fundshekullit XV (1498/1499?) madje edhe në vendbanime që mbajnë emra me prejardhje sase. Fundja, edhe njoftimet përkitazi me të folurit e gjuhës gjermane nëpër miniera tregojnë se zhdukja e gjermanishtfolësve vërehet që në vitin 1555 kur udhëpërshkruesi frëng kishte shënuar se njerëzit që banojnë nëpër miniera (në Maqedoni) përdorin gjuhë të ndryshme si sllavonishten, bullgarishten, greqishten e shqipen,⁵² përkatësisht se që nga viti 1600 gjuha gjermane nuk përmendet më nëpër miniera,⁵³ sado që në vitin 1685, mbase për herë të fundit, përmenden *lavoratori christiani*⁵⁴ “punëtorët krishterë” që ndoshta ka të bëjë me sasët e me raguzasit. Procesit të degjermanizimit të sasëve do t’i ketë kontribuar patjetër rrethana e konstatuar nga K. Jireček se as në shtetin mesjetar serb e as në Bosnje nuk ka pasur ndonjëherë masa të mëdha kompakte sasësh.⁵⁵ Siç mund të vërehet nga materiali i sjellë më poshtë, procesi i degjermanizimit të sasëve kishte përfunduar kohë përpara fundit të shek. XV.

Edhe pse temë bosht e këtij punimi nuk është struktura etnike e popullsisë së Kosovës së sotme në fund të shek. XV, pikërisht rezultatet e dalura nga burimet që u përdorën për këtë trajtesë tregojnë se jo vetëm elementi etnik shqiptar i ardhur bashkë me raguzasit si qytetarë të Raguzës dhe individë (priftërinj e tregtarë) nga qytete të Shqipërisë së Veriut porse edhe ai vendës pati dorë në degjermanizimin e sasëve, prandaj teza për kinse ardhjen e shqiptarëve në Kosovë pas së ashtuquajturës “Shpërngulje e Madhe” e serbëve nga Kosova pas vitit 1689 duhet parë për si lajthitje e qëllimshme, e motivuar politikisht, e lansuar dhe e *fryrë* nga historiografia serbe e shek. XIX dhe sidomos, aktuale.

⁵²Khs. cit. origj. „Ceux qui habitent aux miniers de Siderocopsa, sont gents ramasses et usent de langage different, comme Eslawon, Bulgare, Grec, Albanais”, E. Pressig, *Deutsche Bergbauwörter in den Balkansprachen*, f. 144-145.

⁵³C. Jireček, *Staat und Gesellschaft*, III, f. 45.

⁵⁴Shih K. Jireček, *Trgovački drumovi i rudnici*, f. 215.

⁵⁵Sipas M. Tërnavë, *Popullsia e Kosovës*, f. 388-390.

Thehtësia reale e një simbioze sase - shqiptare në Kosovë, përkatësisht e shqiptarizimit të mundshëm të elementit etnik sas, do të mund të shihej edhe më mirë mbi bazën e gjurmimeve të mëtejshme në fushën e mikrotoponimisë së Kosovës.

Çështje me rëndësi fort të madhe në këtë kontekst është përbërja etnike e banorëve, përkatësisht (edhe) simbioza raguzase - shqiptare në këtë lokalitet. Meqë trajtimi i këtij segmenti kërkon më shumë hapësirë, në vend të analizës së dëshirueshme rekomandoj që studiuesit e rinj ta marrin në konsideratë dhe ta analizojnë gjithanshëm antroponiminë e Janjevës dhe lagjeve të saj në (fund) shekullin XV dhe në vitet 1566 - 1574⁵⁶

II. Cecelia

Dëshmia më e vjetër e përmendjes së katundit të sotëm *Ceceli* të komunës së Vushtrrisë rrjedh nga defteri osman - turk i regjistrimit të kryefamiljarëve dhe të pronave të viteve 1566 - 1574. Në këtë burim, emri i këtij katundi është shënuar në trajtën *Çeçilja*;⁵⁷ në versionin e këtij defteri, të transkriptuar nga Qemal Haruni nga Shkupi, emri i këtij katundi është transliteruar si *Çeçelbija*,⁵⁸ M. Tërnavë e ka transkriptuar si *Qecelija*,⁵⁹ ndërsa më 1763 është shënuar si *Cecelija*.⁶⁰

Emri *Ceceli*,-a i këtij vendbanimi i heq rrënjët nga emri femëror me prejardhje latine *Cecelia*. Dëshmia më e vjetër e këtij antroponimi në hapësirën gjuhësore të shqipes rrjedh nga një mbishkrim varri i periudhës së sundimit romak, i zbuluar në Prizren. Në këtë mbishkrim dëshmohet emri i skllaves *Caecillia serva* (i evidentuar tek CIL 8240). Këtu bie gjithsesi edhe dëshmia: “*D(is) m (anibus) Sex(tus) Caecilius vix(it) an (nis) XXX ...*”, i dëshmuar në një mbishkrim të gjetur në Shkup.⁶¹ E vetmja dëshmi e njohur deri tani mesjetare e antroponimit

⁵⁶ Që janë botuar nga I.Rexha, “Regjistrimi i vendbanimeve dhe i popullsisë së kazasë së Novobërdës”, f. 120-123.dhe Selami Pulaha, *Popullsia shqiptare e Kosovës gjatë shek. XV-XVI*, Tiranë, 1983, f. 552-556

⁵⁷ Khs. S. Pulaha, *Popullsia shqiptare e Kosovës*, f. 704.

⁵⁸ Tek Tapu ve katastro ümüm müdürlüğünün Arşivi, Defter Nr. 124, f. 135 (Dorëshkrim).

⁵⁹ Shih M. Tërnavë, *Popullsia e Kosovës*, f. 74.

⁶⁰ Khs. Gliša Elezović, *Rečnik Kosovsko -Metohijskog Dijalekta II*, Beograd, 1935, f. 428.

⁶¹ Khs. Nikola Vulić, „Antički spomenici naše zemlje“, *Spomenik SKA*, LXXI (1931), f. 91, mbishkrimi 536.

mashkullor *Cecel*, është ajo e vitit 1330 kur, në Krisobulat e Deçanit, ndër banorë të katundit të sotëm Çabiq të komunës së Klinës përmendet edhe banori i quajtur *Družoje Ceceliq*.⁶² Emri femëror *Ceceli*, -a nuk ndeshet sot si antroponim aktiv i popullatës së Vushtrisë e të Mitrovicës, sepse kjo është krejtësisht myslimane, ruhet porse tek pjesa katolike e shqiptarëve në pjesë të tjera të Kosovës e të veriut katolik të Shqipërisë në trajtat *Cecile*, *Çeçile* dhe në trajtën e shkurtër *Cile*. Trajta e fundit përdoret edhe ndër shqiptarë të besimit mysliman si emër përkëdhelës për nënën.

Me rastin e shfaqjes së ndonjë mendimi për prejardhjen e mundshme të këtij toponimi, dy janë çështjet historike që duhet mbajtur parasysh: 1. a ka dëshmi të qenies në përdorim dhe a ka vazhdimësi në të përdorur nga shqiptarët të antroponimit femëror *Ceceli* -a dhe 2. a ka dëshmi të ekzistimit ndonjëherë të ndonjë kishe që do ta ketë mbajtur emrin e shenjtores *Sh'na Cecelia* dhe cili komunitet do ta ketë ngritur atë kishë. Rrethana që në burimet shkrimore që i kemi në dispozicion e që përmbajnë lëndë onomastike të Kosovës mesjetare (dokumentacioni kishtar serb dhe defterët osmanë - turq të regjistrimit të kryefamiljarëve) nuk ka dëshmi të këtij antroponimi femëror nuk do të thotë kurrsesi se ky nuk do të ketë qenë në përdorim, sepse në dokumentacionin kishtar serb nuk përmendet kurrë ndonjë grua, nëse ajo nuk ishte sundimtare apo murgeshë, ndërsa në regjistrimet turko - osmane gratë evidentoheshin vetëm nëse ishin kryefamiljare të veja. Qenien në përdorim të këtij antroponimi edhe nga gratë e dëshmon jo krejt vetëm tërthorazi, evidentimi i emrit mashkullor *Cecel* në funksion mbiemri të banorit *Sextus* në trajtën *Caecilius* në periudhën romake dhe të banorit *Družhoje Ceceliq* të katundit Çabiq në shek. XIV. Nga këto dy dëshmi mund të nxirren dy përfundime: 1. ka një kontinuitet në relacionin antikë - mesjetë e vonë të përdorimit të këtij emri nga banorë të Dardanisë antike dhe 2. duke qenë emër i uzusit antroponimik të kishës katolike, bartës të këtij emri nuk mund të jenë jokatolikët, përkatësisht serbët ortodoksë të ardhur në Kosovë në shek. XII - sado që bartësi i mbiemrit *Ceceliq* kishte një antroponim me prejardhje nga leksiku sllav, jo porse një emër kalendarik të kishës së Lindjes. Antroponimi *Cecilia* bie ndër emra shumë të vjetër të popullatës romane (më vonë edhe të atyre joromane, por të besimit të krishterë të ritit roman si p.sh. te polakët e te hungarezët - sh. më poshtë). Sa i bie etimologjisë së këtij emri, ka një mendim se ky emër rrjedh nga mbiemri latin *caesus* "i

⁶² Shih M. S. Milojević, *Dečanske hrisovulje*, f. 23.

shurdhër” që konsiderohet për etimologji popullore dhe një mendim tjetër se ky emër është në të vërtetë me prejardhje paralatine dhe se qenka një formë latine e emrit etrusk *Caecina*, *Caecinnius*, një mendim ky që është më i pranueshëm. Ky antroponim dëshmohet kryesisht ndër popuj të besimit të krishterë të ritit katolik khs. p.sh. tek francezët *Cécile*, it. *Cecilio*, *Cecilia*, span. *Cecilia*, hung. *Cecilia*, *Cecilian*, pol. *Cecylia*. Depërtimi i këtij antroponimi edhe tek rusët si *Kikilia* e *Cecilia* dhe tek bullgarët si *Cecilia*⁶³ duhet parë vetëm si rezultat mode të ndikuar nga frëngjishtja. Në mbështetje të këtyre barazimeve etimologjike sikur s’mbetet vend të dyshohet se emrin fem. *Caecilia*, mashk. *Caecilius* në Dardaninë antike e sollën romakët. Prej këndeje do ta ketë marrë edhe popullata dardane, në rend të parë ajo e qendrave urbane si pjesë e integruar më fort në formacionin shtetëror e social të pushtuesit, përkatësisht nga ajo pjesë e popullatës dardane që kishte mundësi materiale t’u ngrite pllaka mbivarrore pjesëtarëve të familjeve të tyre. Fundja, edhe vetë vendgjetjet e mbishkrimeve mbivarrore ku dëshmohet ky emër: në Theranda e në Scupi, përkatësisht në Prizren e në Shkup e tregon qartë se këtë emër, në periudhën romake, e kishin marrë dardanët vendës të integruar në shoqërinë romake, përkatësisht ata të qendrave të mëdha urbane të kohës. Kjo nuk do të thotë se nuk do të ketë pasur plot vajza e gra dardane, edhe të vendbanimeve rurale, që do ta kenë bartur emrin Cecilia. Emrat e tyre nuk janë dëshmuar, sepse ato i takonin shtresës katundare që nuk kishte mundësi apo as traditë të ngrite pllaka mbivarrore.

Sa i përket konkretisht prejardhjes së emrit *Cecelia* të katundit të Vushtrrisë duhet theksuar se është e vështirë të paravendohet që një vendbanim të jetë quajtur sipas emrit të një gruaje, nëse ajo nuk do të kishte pozitë të lartë shoqërore, përkatësisht nëse ajo nuk do të ishte sundimtare apo shenjtoare. Në rastin tonë, shumë më i besueshëm do të jetë paravendimi se ky emër katundi do të ketë dalë nga emri i ndonjë kishe të kushtuar Sh’na Cecelisë, sesa thjesht nga një grua anonime e quajtur Cecelia. Unë nuk kam ndeshur nëpër burime të jetë dëshmuar ekzistimi i ndonjë kishe që do ta mbante emrin e kësaj shenjtoareje dhe, aq më keq për mua, nuk e njoh as mikrotoponiminë aktuale të katundit Ceceli,-a të Vushtrrisë. Megjithatë, kujtoj se emri i këtij katundi duhet të jetë i lidhur me emrin e ndonjë kishe të ritit katolik, kushtuar Sh’na Cecelisë. Njoftime për ekzistimin e ndonjë kishe në hapësirën e këtij katundi përmbahen mbase në mikrotoponimet *Lugu i Kish’s* e *Kodra e*

⁶³ Sipas Ch. Ionescu, *Mică enciclopedie onomastică*, f. 80.

Kish's të këtij katundi ndërsa, në mos qoftë pasojë e zgjerimit territorial, përkatësisht e ngulitjeve të reja, emri i shenjtores Cecilia ka mundësi të jetë ruajtur tek mikrotoponimet *Kodra e Cicilisë*, dhe *Lugu i Cicilisë* të po këtij katundi. Gjallimin e shqiptarëve të besimit të krishter të ritit roman do ta tregonin, në këtë mes, mikrotoponimet *Lugu i Doçit* dhe *Rrezja e Doçit*⁶⁴ në të cilat përmbahet antroponimi *Doç* i shqiptarëve.

Sh'na Cecelia ishte martire e Romës, virgjëreshë dhe shenjto e cila që nga gjysma e dytë e shek. V nderohet për shenjto e kishës katolike. Të dhëna të besueshme përkitazi me jetën e saj mungojnë. Sipas një legjende, kjo rridhte nga dera aristokrate e Cecilëve dhe bashkë me të fejuarin Valerian dhe me të vëllanë e tij, të cilët kjo i paska pas bindur ta pranonin krishterimin dhe papa Urbani I., i kishte pagëzuar për të tillë, u ekzekutua me prerje koke. Nuk është e sigurt nëse kjo ndodhi në kohën e Alexander Severus (222 - 235), të Valerian-it (258) apo të Dioklecianit (304). Dihet porse që Sh'na Cecelia u varros në katakombet e Calixtus-it. Papa Paschalis I, urdhëroi rivarrosjen e eshtrave të saj në bazilikën Sancta Caecilia në Trastevere. Duke filluar që nga shek. XV Sh'na Cecelia nderohet për patrone e muzikës kishtare. Portretizimi më i vjetër i saj gjendet në mozaikun e vitit 570 në pjesën e majtë të tavanit të tempullit St. Apollinare Nuovo në Ravenë, ku Cecelia është portretizuar si anëtare e korit. Dita e kremtes së Sh'na Cecelisë mbahet më 22 nëntor dhe përshkohet kryesisht nga shfaqje muzikore.

Mbetet, për mendimin tim, e hapur çështja se cila ishte ajo popullatë që do ta ketë ngritur një kishë të kushtuar kësaj shenjtojeje katolike dhe që do të jetë lutur në të. Duke u nisur nga rrethana e ditur që besimtarë të krishterë të ritit katolik të territoreve të përfshira nën juridiksionin shtetëror - kishtar ortodoks të perandorisë jetëshkurtër serbe të Nemanjidasve, zyrtarisht (edhe) në hapësirat etnolinguistike të kosovarëve ishin vetëm apo kryesisht kolonitë e raguzasve katolikë, që kishin edhe konsuj e gjykatës të tyre, në qytetet - miniera të Novobërdës, Trepçës, Janjevës, Bellasicës, të Prizrenit, Prishtinës e Shkupit dhe të katundeve që pothuajse ishin eksklava të tyre kishat e të cilëve s'guxonte t'i prekte, rezulton se është e vështirë të besohet që në mesjetën e vonë në Kosovë të ketë pasur shqiptarë katolikë e aq më pak që pushteti e kisha mesjetare serbe të kishte lënë në këmbë, pa e pas adaptuar në kishë ortodokse, ndonjë kishë katolike të shqiptarëve. Mbetet, prandaj, paksa enigmatike nëse masat ndëshkuese ndaj atyre që

⁶⁴ Mikrotoponimet e cituara më lart janë shënuar në terren nga J. Osmani, *Vendbanimet e Kosovës*, 16, Prishtinë, 2004, f. 125.

do ta kishin pasur guximin të deklaroheshin hapur për të ritit katolik dhe ndaj atyre që do t'i strehonin të tillët si dhe masat ndëshkuese që parashihen për priftërinjtë katolikë që do ta kishin guximin ta bekonin konvertimin e “kriptoortodoksëve” (term i imi) në ritin katolik kanë të bëjnë edhe me hapësirën e Kosovës së sotme dhe me veriun katolik të Shqipërisë. Ndalimet e kësaj natyre hetohen qartazi nëse i hedhet një sy Kodit të Stefan Dushan-it, i cili në njëfarë mënyre mund të konsiderohet edhe si kushtetutë e mbretërisë mesjetare të Serbisë. Kodi i Dushan-it e legjitimonte rolin e mbretit serb si patron mbrojtës të kishës serbe dhe si “shfarosës” të herezisë latine, përkatësisht katolike. Mbetet e paqartë, sipas mendimit tim aspak e besueshme, nëse sanksionimi sipas Kodit që të gjithë shtetasit e mbretërisë serbe, të cilët i takojnë një bashkësie të huaj fetare, duhet patjetër të ripagëzohen në kishën serbe, përkatësisht në ortodoksë mund të ketë të bëjë edhe me kolonitë sase - raguzase të Kosovës të cilat, sado që edhe zyrtarisht, kishin rregullim të brendshëm juridik e fetar dhe jeta në ato qendra zhvillohej sipas mënyrës raguzase e sase, nga të cilat shteti i serbëve i nxirrte fitimet më të mëdha financiare, e ndaj shqiptarëve jo se jo. Apo ky paragraf aq cinik që e reflekton urrejtjen deri në injorim të saj ndaj katolicizmit ka të bëjë me ndonjë hapësirë tjetër (Panonia, pjesë të Kroacisë, Hercegovina?) të pushtuar nga Nemanjidasit. Ka shumë mundësi që as kërkesa, e përcjellur me sanksione, që jokatolikët të ripagëzohen me emra sllavë të lejueshëm nga uzusi onomastik i kishës serbe mund të ketë të bëjë me katolikët ardhës në qytete - miniera të Kosovës e as me shqiptarët tek të cilët procesi i sllavizimit onomastik, i ripagëzimit dhe i inkuadrimit të tyre në uzusin antropomik e ritual të ortodoksisë së variantit serb e bullgar, pothuajse asokohe kishte përfunduar.

Ka arsye të besohet që as të ashtuquajturit “artikuj kundër herezisë” ose “si të pastrohet krishterimi” (= ortodoksia) të Kodit të Stefan Dushan-it ku thuhet ndër të tjera: “Dhe për herezinë latine, që të krishterët (= besimtarët e ortodoksisë serbe) i ka kthyer në herezi, të kthehen përsëri në krishterizëm (= ortodoksi); nëse akëcili nuk është i dëgjueshëm dhe nuk i kthehet krishterimit, të dënohet ashtu siç është shkruar në ligjin e etërve të shenjtë”, nuk kanë të bëjnë me eksklavat katolike raguzase të Kosovës. Me popullatën edhe ashtu ortodokse shqiptare e me kolonitë raguzase vështirë se ka të bëjë edhe neni 137 i Kodit, në variantin e botuar nga St. Novaković, në të cilin nen parashihej që për veprën e konvertimit të ortodoksit në katolik urdhërohet që atij “që e shet të krishterin në atë besim të paqenë (= katolicizëm) t'i prehet dora dhe t'i shkallmohet gjuha”. Për ta arritur

këtë, në Kod parashihet që “Kisha e Madhe të vendos protopopë nëpër të gjitha qytetet e nëpër sheshe, që t’i kthejë të krishterët nga herezia latine, atyre që kanë kaluar në fenë latine, t’ua japë urdhëresën shpirtërore dhe secili (nga ata) t’i kthehet krishterimit” (= ortodoksisë serbe).⁶⁵

Pas hulumtimeve të mia disavjeçare përkitazi me raguzasit e me sasët e ardhur në qytetet - miniera të Kosovës e të larguar ose edhe pjesërisht të asimiluar dhe sidomos pas përfundimit të tezës sime të doktoraturës për emrat e shqiptarëve në shekujt XIV - XV në dritën e burimeve kishtare serbe mua më rezulton se, siç do të vërejë kohëve të fundit edhe Oliver Jens Schmitt,⁶⁶ është pak e besueshme që përcaktimet kundër katolikëve të kuptohen si masa kundër shqiptarëve, sa kohë që përveç në Zakonik-un e Dushan-it nuk kemi asnjë burim tjetër që do ta vërtetonte një përndjekje kundër katolikëve në Kosovës. Kjo aq më parë pse këto dispozita të Kodit nuk u aplikuan as në Shkodrën e dominuar nga katolikët, e as në Kotorin me shumicë katolike sllave - romane që ishin, edhe këto, të pushtuara nga shteti në ekspansion i Serbisë së Nemanjidasve.

Unë kujtoj se rasti i emrit *Cecelia* të një kisha që e mban emrin e një shenjtojeje katolike është prototip që do të tregonte se nuk duhet nxjerrë konkludime të ngutshme që do ta definonin përkatësinë konfesionale (katolike) të shqiptarëve të hapësirës së Dardanisë antike vetëm mbi bazën e etimologjisë së emrit, porse që duhet ecur dora - dorës me rrethanat historike e sociale që kishin mbizotëruar në periudha konkrete historike. E, kjo periudhë është e tillë që e eliminon faktorin shqiptar si pronar shpirtëror të një kisha aktive katolike, sa kohë që vetë ky faktor ishte, para instalimit të pushtetit serb në shek. XII në Kosovë, qytetar i Perandorisë Bizantine dhe pjesëtar i kishës ortodokse të rritit bizantin dhe, si rezultat i presionit dyshekullor institucional serb, të konvertimit me dhunë në ortodoksinë serbe, faktor i të nënshtruarit të shtetit e të kishës serbe. Së këndejmi kujtoj se kisha e kushtuar Sh’na Cecelisë do të ketë qenë kishë e riaktivizuar apo e ngritur rishtazi e elementit ardhës katolik nga Raguza e nga qytete të tjera të brigjeve të jugut të Adriatikut. Fundja, është e ditur se në Kosovën e shekujve XIV - XVI, riti katolik i krishterimit ushtrohej haptazi vetëm në qytetet-miniera të

⁶⁵ Khs. Stojan Novaković, *Zakonik Stefana Dušana cara srpskog 1349 i 1354*, Beograd, 1870, f. 44 dhe Svetozar Pajić Diak, *Zakonik velikog cara Stefana Dušana silnog*, në www.oldserbia.plus.co.yu-index.htm

⁶⁶ Khs. Oliver Jens Schmitt, *Një histori shqiptare, si histori ballkanike*, II; 16/10/2013.

Trepçës, Novobërdës, Janjevës, Bellosicës, Letnicës [si edhe në lagje të veçanta të Prishtinës, Vushtrrisë, Prizrenit e Shkupit], e madje edhe në qytete - miniera të vetë shtetit serb të Rashës si në Koporiq, Pllana, Bërskova, Prokopie, Vranjë e Nish vetëm nga tregtarë dubrovnikas, romanë të tjerë e nga minatorë sasë. Sa kohë që dihet se në qytetin e Vushtrrisë janë dëshmuar nëpër burime shkrimore të shek. XV familjet dubrovnikase *Babalia*, *Cassica* e *Prodanello* dhe se raguzasit ishin ata që gjatë viteve 1404 - 1441 i mbanin doganat jo vetëm në Prishtinë, por edhe në katundin e sotëm Dobrevë (shq. Miradi) „*Dohanam de Dobriervo et de Pristina*”, [në të cilën doganën e paguanin edhe tregtarë raguzas të qytetit të Vushtrrisë].⁶⁷ ka shumë arsye të besohet që kisha e Sh'na Cecelisë të të ketë qenë kishë apo vetëm një kapelë e raguzasve. Në të mirë të këtij mendimi do të shkonte rrethana që në rrethina të Vushtrrisë, mbase jo larg nga katundi Ceceli, ekziston mikrotoponi *Vorret e llatin've*⁶⁸ pjesa e dytë e të cilit shënon, tradicionalisht, katolikët në përgjithësi, jo porse edhe apo aq më pak vetëm shqiptarët si etnos të veçantë të këtij rit.

Dëshmitë për ushtrimin e ritit katolik të krishterimit në qytetet që u përmendën më lart duhet të merren vetëm për argument se në Kosovën e shekujve XIV - XV kishte koloni katolikësh të ardhur dubrovnikas e sasë, në të cilat bashkëjetonin edhe shqiptarë katolikë të ardhur këndeje si shtetas të Republikës së Raguzës, nga qytete të tjera të jugut të Adriatikut dhe nga Drishti e Shkodra të veriut të Shqipërisë, kryesisht si priftërinj.

Në dritën e burimeve të shkruara rezulton që vendbanimi i kryehrhëm i Janjevës, jo porse edhe ky i sotëm, ishte ngritur përreth kishës së ndërtuar nga minatorët sasë, të cilët ishin vendosur këtu më së voni në fund të shek. XIII. Kjo dëshmohet edhe me rrethanën që edhe kambana e vogël, me mbishkrim gotik, e cila ndodhet në kishën aktuale të Janjevës, është shkruarë në vitin 1368, në qytetin e Köln-it.

Në bazë të shkoklimeve gjuhësore, ka shumë arsye të besohet që kjo në krye të herës i ishte kushtuar shenjtores Agnesa. Duke qenë se sasët ishin, në krahasim me raguzasit, më të pakët për ka numri, emri Agnesa i shenjtores u mbulua nga varianti Janja i raguzasve romanë gjuhësisht të sllavizuar.

⁶⁷Sipas J. Osmani, “Prishtina, Kastrioti dhe Fushë-Kosova”, *Vendbanimet e Kosovës*, 1, Prishtinë, 2003, f. 340.

⁶⁸Khs. G. Gjini, *Ipushkvia Shkup-Prizren*, f. 87.

Nga raguzasit mund të jetë ngritur edhe kisha katolike kushtuar Sh'na Cecelisë, nga e cila rrjedh edhe emri Ceceli i katundit të sotëm të komunës së Vushtrrisë. Në të mirë të këtij paravendimi shkon edhe rrethana që në Vushtrrinë e sotme kishte në shek. XV familje tregtarësh raguzas dhe nga këta mbahej edhe dogana në Dobrevë.

Skënder GASHI

SUMMARY

**THOUGHTS ON THE ORIGIN OF COGNOMENS JANJA AND
CECELIJA**

The issue treated in this column regards the linguistic origin of the toponyms Janejeve of the municipality of Lypjan and the toponym Cecelija in the municipality of Vushtrri.

The ancient location of Janjeva with its early Catholic church have been founded by Saxon miners who came in these areas by the end of the XIIIth century, when it was first mentioned in 1403. The first church in Janjeva was dedicated to Saint Agnes. The only remaining material from this church is its bell, which was manufactured in Koeln in 1368 and was brought later on in Janjeva in this particular church. Considering that the Saxons comprised a small minority in the region, they promptly assimilated with the migrating Slavic speaking traders, Albanian citizens from the Republic of Ragusa (modern-day Dubrovnik) as well as Albanians from modern day Northern Albania.

On the basis of microtoponymic references such as *Lugu i Kish's e Kodra e Kish's* in the village of Ceceli, as well as *Voret e llatin've* on the region of Vushtrri – and above all, considering the origin of the villages' name in the first place – one has reason to believe that prior to the Ottoman invasion, there existed a catholic church attributed to Saint Cecelia in this region. It can be postulated that it was the Ragusians who built a church devoted to Saint Cecelia, from which the village holds its name today. Considering that there is evidence suggesting that Ragusian families such as *Babalia*, *Cassica* and *Prodanello* inhabited Vushtrri during the XVth century, as well as noting that it was the Ragusians who were responsible of collecting taxes not only in Prishtinë, but also in the modern day village of Dobrevë (*Miradi* in Albanian), of which taxes the Ragusians in Vushtrri were not exempt, it provides sufficient evidence to support the above mentioned argument.